

ЛЕГЕНЬКИЙ М. І.,
докторант кафедри
адміністративного права і процесу
Навчально-наукового інституту
права та психології
(Національний університет
«Львівська політехніка»)

УДК 340.116:316.42

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглядаються проблеми впливу глобалізації на сферу освіти. Виокремлено певні змінні чинники, які відбуваються в освітньому просторі під впливом глобалізації, з поміж явищ: формування єдиного освітнього простору; зміна соціальних запитів формує нові завдання для освіти; модернізація змісту освіти через активізацію розвитку усіх галузей знань; інноваційність методів здобуття освіти; єдина стандартизація освітнього простору; ріст впливу міжнародного конкурентного ринку у сфері освіти.

Ключові слова: освіта, глобалізація, правова політика, глобальний освітній простір.

В статье рассматриваются проблемы влияния глобализации на сферу образования. Выделены определенные переменные факторы, которые происходят в образовательном пространстве под влиянием глобализации, в том числе: формирование единого образовательного пространства; изменение социальных запросов формирует новые задачи для образования; модернизация содержания образования через активизацию развития всех отраслей знаний; инновационность методов получения образования; единая стандартизация образовательного пространства; рост влияния международного конкурентного рынка в сфере образования.

Ключевые слова: образование, глобализация, правовая политика, глобальное образовательное пространство.

The article examines the impact of globalization on education. Thesis there is determined some variables that occur in the educational space under the influence of globalization, among yavuh: forming a single educational space; changing social demands creates new challenges for education; modernization of educational content through activation of all branches of knowledge; innovative methods of education; the only standardization of educational space; growing influence of international competitive market in education.

Key words: education, globalization, legal policy, global educational space.

Вступ. Освіта як соціальне явище підлягає історичним змінам. Сучасні умови цивілізаційного розвитку трансформують всі явища суспільного буття під впливом глобалізаційних змін. Глобалізація породжена економічними детермінантами, однак на сьогодні проявляється в усіх напрямках суспільного життя. В Резолюції ООН 67/165 від 10 грудня 2012 р. визначено, що «глобалізація є не просто економічним процесом, а й включає соціальний, політичний, екологічний, культурний та правовий аспекти, які впливають на здійснення в повному обсязі всіх прав людини та основних свобод» [1].

Є необхідність аналізу не тільки глобалізаційних змін в широкому розумінні, як-то глобальних проблем тероризму, деформації суверенітету держав, глобальної влади та ролі мегадержав у світі. Глобалізація проникає в публічні і приватні відносини людей, проявляється в усіх сферах людських взаємовідносин. Не виключення й освітня сфера.

Правова політика української держави не може стояти осторонь від тих процесів, що відбуваються в міжнародному освітньому середовищі, тому дослідження інтенцій розвитку освітнього простору під впливом глобалізації є нагальною потребою сучасності.

Привертають увагу науковців такі аспекти глобалізації, як: геополітичні зміни сучасного середовища; глобальні трансформації та безпека розвитку політичних, економічних, соціальних систем; еволюція міжнародних відносин; співвіднесення глобальних та національних факторів; проблеми глобальних трансформацій; міжнародна економічна безпека та ін. Однак багато питань ще є відкритими, досить суперечливими і потребують подальшого вирішення.

Проблемами глобалізаційних змін у правовій науці цікавилися багато дослідників, серед яких особливо необхідно відмітити праці З. Баумана, Н. Бортник, Р. Бірюкова, Л. Васечко, І. Жаровської, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, Р. Робертсона, М. Шепелева та ін. Однак питання правової політики освітнього простору ще не були предметом дослідження у сфері юриспруденції.

Постановка завдання. Виокремлення змінних чинників, які відбуваються в освітньому просторі під впливом глобалізації.

Результати дослідження. Прогрес суспільства супроводжується переходом від великої кількості спільнот до поступової єдності, посиленням тенденції до інтернаціоналізації суспільного життя. В давнину тенденція до єдності людства знайшла своє відображення у злитті різних обшин в племена і народності, пізніше – у перетвореннях племен в нації, націй – в регіональні співтовариства і т. д. Виразенням цього об'єктивного процесу також є утворення Європейського Союзу з єдиною валютою. Нині процес єднання людства охоплює не лише національні і регіональні межі, а вийшов на світову арену і відображається у глобалізації світового розвитку. Оскільки природні тенденції до єдності людства реалізуються не тільки безпосередньо, але і через процес виробництва, обміну, духовні зв'язки між народами, стан інформації, то саме промислова цивілізація із значним зростанням виробництва значно посилила цей процес. У цілому тенденція до єдності людства носить прогресивний характер і утілюється в посиленні зв'язків між представниками різних націй і народностей, в інтернаціоналізації виробництва та обміну, у використанні досвіду побудови політичних структур, у зростанні інформації, обміні духовними цінностями, у появі наднаціональних, наддержавних структур та ін. [2, с. 296]. Глобалізація є незмінним процесом, і завданням національної політики є врахування глобальних тенденцій в організаційній та правотворчій сфері.

Слід проаналізувати змінні чинники, які відбуваються в освітньому просторі під впливом глобалізації.

– Формування єдиного освітнього простору. Це відбувається через впровадження єдиних підходів різних країн до організації науки й освіти та через визнання документів про освіту інших країн.

– Зміна соціальних запитів формує нові завдання для освіти. Освіта не може бути абсолютно незалежною, її сутність обумовлена сферою трудової діяльності, конкурентоздатністю обраної спеціалізації на ринку праці. «Прогрес знань усе частіше приводить до технічних нововведень, що істотно змінюють структуру зайнятості: вони створюють потреби в кадрах у нових галузях і спеціальностях, збільшують такі потреби в ряді вже існуючих галузей, при цьому найчастіше цілком змінюючи вимоги, пропонувані до їх кваліфікації і спеціалізації, і в той же час скорочують потребу у працівниках ряду інших галузей і традиційних професій» [3]. Правова освітня політика повинна орієнтуватися на професійно орієнтований сектор вищої освіти, який здатний до тісної кооперації з підприємствами, корпораціями, фірмами тощо.

Кількість користувачів Інтернетом нині вже перетнула межу в 2 млрд. осіб (при тому, що перший мільярд був «освоєний» лише наприкінці 2008 р.). З них приблизно 1,2 млрд.

припадає на країни, що розвиваються, і 0,8 млрд. – на розвинені країни. У 2014 р. збільшення Інтернет-трафіку більш ніж у чотири рази [4]. Інформатизація не могла не позначитися на освітній сфері. Тобто запит на фахівців у певній галузі формує пропозицію в освітній сфері. Науково-технічний прогрес спровокував запит на фахівців у технічній сфері, сфері ІТ-технологій, ефективних менеджерів великих корпорацій тощо. На сьогодні формуються нові трудові ресурси за рахунок збільшення кількості зайнятих в інформаційно чи інтелектуально орієнтованих типах робіт. Вказане зумовлюється розвитком індустріального, деякі науковці навіть визначають постіндустріального суспільства. Інформаційне або постіндустріальне суспільство – така фаза («хвиля») у розвитку цивілізації, коли головними продуктами виробництва стають не речі й енергія, а інформація й знання. Трьома провідними рисами, що вирізняють подібний соціум від усіх його попередників, вважаються: створення глобального інформаційного простору, здатного забезпечити нову якість життя; збільшення питомої ваги інформаційно-комунікативних технологій, продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті (ВВП) країни; поява якісно нових комунікацій та ефективної інформаційної взаємодії людей на засадах зростаючого доступу до національних і світових інформаційних ресурсів, подолання інформаційної нерівності (бідності), прогресує задоволення людських потреб в інформаційних продуктах і послугах [5, с. 3].

– Модернізація змісту освіти через активізацію розвитку усіх галузей знань. Класична наукова школа характеризується гіперболізованою статикою. Вона є основою для формування новітніх знань, однак повинна давати можливості для маневрування та оновлення методологічних підходів. Глобалізація породжує широкий потенціал для обміну досвідом, прищвидшує шлях впровадження новітніх винаходів у наукову та практичну сфери. Науково-технічний прогрес та інтенсивний розвиток міждержавних відносин значно прискорили та істотно змінили процеси інтернаціоналізації економічного, правового та інших аспектів життя суспільства. Істотно зріс взаємозв'язок і взаємозалежність держав, що обумовлено глобальними проблемами, від вирішення яких залежить існування людства [6, с. 305].

Правова політика в освітній сфері України повинна бути націлена на оновлення з метою ефективності конкуренції. Загрози глобалізаційних трансформацій особливо відчутні для держав з нестабільною економікою і перехідною політичною системою. З одного боку, процес економічного співробітництва та інтеграції продовжує допомагати низці країн користуватися високими темпами економічного зростання і розширення зайнятості. З іншого боку, процес глобальної економічної інтеграції змушує багато країн і галузей стикатися з нерівністю у сфері доходів, хронічно високими темпами безробіття і бідності, незахищеністю економік перед зовнішніми потрясіннями, зростанням як незахищеної зайнятості, так і неформальної економіки, що впливає на трудові правовідносини [7, с. 8]. Навіть на міжнародному рівні визнають факт нерівності можливостей і загроз від глобалізації для різних держав. Так у Резолюції ООН 59/184 «Глобалізація та її вплив на здійснення в повному обсязі всіх прав людини» визнається, що, хоча глобалізація відкриває широкі можливості, той факт, що її благами користуються досить нерівномірно, як нерівномірно розподіляються і її витрати, є одним з аспектів процесу, позначається на здійсненні в повному обсязі всіх прав людини, особливо в країнах, що розвиваються. Теоретичне знання як вища цінність і основний товар стає чинником формування нової соціальної структури суспільства, а також нових моделей керування. Якщо в індустріальну епоху в умовах капіталістичної економіки вирішальне значення мали власність і капітал, то в інформаційному суспільстві відбувається перехід до обслуговуючої економіки, коли домінуючу роль починає грати сфера послуг.

Отже, за відсутності модернізації змісту освіти у всіх галузях знань говорити про оновлення економічного потенціалу нашої держави, зростання добробуту населення і конкурентоздатності України марно.

– Інноваційність методів здобуття освіти. Одним з питань в організації навчання інформаційних технологій є забезпечення програмними засобами не тільки лекційних, лабораторних, практичних та семінарських занять, але й забезпечення для самостійної або дистанційної роботи.

– Єдина стандартизація освітнього простору. Багато науковців серед способів регулювання інтеграційних відносин виділяють стандартизацію у правовій сфері. Суть цього явища полягає в тому, що інтернаціоналізація національного права за допомогою його зміни передбачає також приведення норм національного права у відповідність з міжнародними правовими стандартами. «Стандартизація в праві, – зазначає О.Г. Лук'янова, – є юридичним віддзеркаленням стандартизації усього суспільного життя, – однією з рис епохи глобалізації» [9, с. 84].

– Ріст впливу міжнародного конкурентного ринку у сфері освіти. Державні кордони перестали бути перепоною для здобуття освіти. Багато української молоді сьогодні обирає навчання поза межами Батьківщини. Переважно це країни Європейського Союзу та США. Лідером серед країн є Польща. У цьому навчальному році в польських вищих навчальних закладах навчаються 23 329 українців, що на 8 206 більше, ніж лише рік тому. В цілому відсоткове співвідношення студентів з України серед іноземців вже перевищило 50% [10]. За прогнозами експертів у наступні роки тенденція тільки збільшуватиметься.

Інші країни також створюють можливості для здобуття освіти. При цьому створюють адекватні умови для реалізації цього права. Так, Іспанія визнає український атестат про середню освіту достатнім для вступу, однак попередньо абітурієнтові необхідно пройти так зване «підтвердження» цього документа. У випадку переведення в іспанський вищий навчальний заклад потрібно мати виписку про незакінчену вищу освіту, завірену керівництвом даного вищого навчального закладу з програмою навчання і списком прослуханих курсів [11, с. 52]. Для іноземців резервують 5 % місць у вищих навчальних закладах, громадяни ж країн ЄС трактуються так само, як іспанські громадяни [11, с. 54].

Долучаючись до європейських зразків освіти, наші вузи зробили наступні власні кроки: кардинально змінилася стратегія роботи вітчизняних навчальних закладів, відбулися радикальна реструктуризація навчальних планів, оптимізація навчального процесу, об'єктивність і прозорість оцінювання знань студентів, постійна систематична робота кожного над собою, стимулювання до отримання високих результатів в навчальній діяльності, створення міждисциплінарних програм – все це і є адаптація до європейських стандартів. Це дає можливість студентам не тільки отримувати диплом спеціаліста міжнародного взірця, а й сприяє можливостям щодо вибору навчального закладу, післядипломного стажування та підвищення кваліфікації [12, с. 62].

Однак зрозуміло, що вказаних тенденцій є недостатньо для реальної можливості конкурентоспроможності національних навчальних закладів.

Міжнародний досвід показує, що ефективна правова політика в освітній сфері забезпечує розвиток держави. За даними вітчизняних і міжнародних дослідників, економічне зростання та соціальний розвиток Кореї пояснюється ефективними реформами у сфері освіти і виваженою політикою уряду щодо мобілізації людських ресурсів. Наразі Республіка Корея має один із найвищих рейтингів з точки зору використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та побудови електронного уряду і є світовим лідером у розвитку електронної освіти завдяки запровадженню інфраструктури ІКТ світового класу та використанню інформаційних послуг в кожному секторі економіки й суспільства [13, с. 4].

Висновки. Отож, нам вдалося виділити наступні змінні чинники, які відбуваються в освітньому просторі під впливом глобалізації: формування єдиного освітнього простору; зміна соціальних запитів формує нові завдання для освіти; модернізація змісту освіти через активізацію розвитку усіх галузей знань; інноваційність методів здобуття освіти; єдина стандартизація освітнього простору; ріст впливу міжнародного конкурентного ринку у сфері освіти. Звернемо увагу, що це перелік не є вичерпним. Існують ряд інших змін про які можливо говорити в залежності від виду та рівня освіти, галузі знань тощо. Безперечним залишається є той факт, що глобалізація проникає у всі сфери життя суспільства та не стоїть в стороні і від освітньої сфери.

Список використаних джерел:

1. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 20 декабря 2012 г. № 67/165. Глобализация и ее воздействие на осуществление в полном объеме всех прав человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org>.
2. Бірюков Р.М. Правовий розвиток в умовах глобалізації / Р.М. Бірюков // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць, 2010. – Вип. 52. – С. 295–299.
3. Бушмарин И.В. Трудовые ресурсы в экономике России и Запада / И.В. Бушмарин. – М. : Эпицентр ; Х. : Фолио, 1998. – 190 с.
4. Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2009–2014// [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.cisco.com/en/US/solutions/collateral/ns341/ns525/ns537/ns705/ns827/white_paper_c11-481360.pdf.
5. Дубов Д.В., Ожеван О.А., Гнатюк С.Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості : [аналіт. доп.] / [Д.В. Дубов, О.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк]. – К. : НІСД, 2010. – 64 с.
6. Терзі О.О. Інтеграційний процес: засади правового регулювання / О.О. Терзі // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 52. – С. 305–310.
7. Чанишева Г.І. Декларація МОП про соціальну справедливість у цілях справедливої глобалізації: зміст і значення / Г.І. Чанишева // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – 2010. – Вип. 52. – С. 7–11.
8. Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей 20 декабря 2004 г. № 59/184 Глобализация и ее воздействие на осуществление в полном объеме всех прав человека [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org>.
9. Лукьянова Е.Г. Основные тенденции развития российского права в условиях глобализации / Е.Г. Лукьянова // Государство и право. – 2004. – № 7. – С. 84–89.
10. Навчання в Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/abroad/higher_school/poland/46738/.
11. Поплавський В. Інноваційні підходи до формування структури вищої освіти Іспанії / В. Поплавський // Матеріали Міжнародної мережевої науково-практичної конференції «Євроінтеграційні процеси в освіті та науці: єдиний інноваційний простір» (Тернопіль, 19–21 вересня 2014 р.). – 2014. – С. 51–54.
12. Лук'яненко С. Європейський вектор української освіти / С. Лук'яненко // Євроінтеграційні процеси в освіті та науці: єдиний інноваційний простір : матеріали Міжнародної мережевої науково-практичної конференції (Тернопіль, 19–21 вересня 2014 р.). – 2014. – С. 61–64.
13. Корсунська Л.М. Інформатизація освіти у Південній Кореї: на шляху до смарт-суспільства / Л.М. Корсунська. – К. : Інститут обдарованої дитини, 2013. – 40 с.

